

زبان پارسی، میراثی زنده، پژواک فرهنگ

مژگان آقاجانیان

کارشناس ارشد مدیریت فرهنگی و پژوهشگر فرهنگ

ونکوور کانادا

به بهانه بیست و یکم فوریه، مصادف با دوم اسفند، روز جهانی زبان مادری - بر پایه اعلام یونسکو - بر آن شدم که در این شماره به بررسی اهمیت یادگیری زبان مادری، تأثیر آن بر هویت فرهنگی، ارتباطات اجتماعی و رشد ذهنی کودکان بپردازم.

هدف از نام‌گذاری و پاسداشت چنین روزی، حراست از تنوع زبان‌های زنده دنیا، جلوگیری از نابودی آن‌ها و حفظ حقوق زبانی افراد در سراسر جهان است.

زبان مادری، نخستین
زبانی است که فرد
در کودکی می‌آموزد و
از طریق آن با جهان
پیرامون خود ارتباط
برقرار می‌کند

اهمیت یادگیری زبان مادری

زبان مادری، پیوندی عمیق با گذشته، پلی میان نسل‌ها و نگهبان فرهنگ زبان مادری، نخستین زبانی است که فرد در کودکی می‌آموزد و از طریق آن با جهان پیرامون خود ارتباط برقرار می‌کند. این زبان نه تنها وسیله‌ای برای انتقال مفاهیم و احساسات است، بلکه بخش جدایی‌ناپذیری از هویت فردی و فرهنگی هر جامعه محسوب می‌شود.

زبان مادری حامل گنجینه‌ای متشکل از تاریخ و سرگذشت یک سرزمین، فولکلور، جشن‌ها، اسطوره‌ها، افسانه‌ها، بازی‌ها، سنت‌ها و ارزش‌های یک ملت است. یادگیری زبان مادری باعث می‌شود افراد به راحتی با ریشه‌های فرهنگی خود ارتباط برقرار کنند و احساس تعلق بیشتری به جامعه خود داشته باشند. جوامعی که زبان مادری خود را حفظ می‌کنند، بهتر می‌توانند هویت فرهنگی خود را تقویت کرده و از فراموشی و گسست فرهنگی جلوگیری کنند.

تأثیر زبان مادری بر ارتباطات اجتماعی

کسانی که مسلط بر زبان مادری خود هستند حتی اگر مهاجرت کنند رابطه عمیق‌تری با خانواده و نسل‌های گذشته خود برقرار می‌کنند. این موضوع نقش مهمی در انتقال فرهنگ، آداب و رسوم، و ارزش‌های سنتی دارد. علاوه بر این، توانایی بیان احساسات و افکار به زبان مادری، اعتماد به نفس افراد را در تعاملات اجتماعی افزایش می‌دهد.

رشد ذهنی و تأثیر زبان مادری بر یادگیری

تحقیقات نشان داده‌اند که یادگیری زبان مادری به توسعه مهارت‌های شناختی و زبانی کمک می‌کند. کودکانی که زبان مادری خود را به خوبی می‌آموزند، در یادگیری زبان‌های دیگر نیز موفق‌تر هستند. این امر به دلیل تقویت مهارت‌های زبانی، تفکر انتقادی و توانایی حل مسئله در آن‌ها است. همچنین، یادگیری زبان مادری باعث افزایش ظرفیت حافظه و بهبود درک مطلب می‌شود.

حفظ و ترویج زبان مادری در جوامع مهاجر

در جوامع مهاجر، حفظ زبان مادری چالش‌های خاص خود را دارد، اما اهمیت آن دوچندان می‌شود. همان‌طور که

کسانی که مسلط بر زبان مادری خود هستند حتی اگر مهاجرت کنند رابطه عمیق‌تری با خانواده و نسل‌های گذشته خود برقرار می‌کنند. این موضوع نقش مهمی در انتقال فرهنگ، آداب و رسوم، و ارزش‌های سنتی دارد

گفته شد زبان مادری وسیله‌ای برای حفظ ارتباط با فرهنگ و هویت ملی‌ست و از خودباختگی و استحاله فرهنگی - جذب کامل فرهنگ کشور میزبان بدون درک هویت اصلی- جلوگیری می‌کند. خانواده‌ها و نظام‌های آموزشی باید سیاست‌هایی را برای ترویج دو زبانه‌بودن و حمایت از یادگیری زبان مادری در کنار زبان کشور میزبان در نظر بگیرند.

بنابراین یادگیری زبان مادری فراتر از یک مهارت زبانی‌ست؛ این زبان پل ارتباطی میان گذشته، حال و آینده هر فرد و جامعه است. حفظ و تقویت زبان مادری نه تنها به غنای فرهنگی و اجتماعی منجر می‌شود، بلکه در رشد شناختی و موفقیت تحصیلی نیز تأثیرگذار است. جوامعی که زبان مادری خود را ارج می‌نهند، هویت خود را مستحکم‌تر می‌سازند و زمینه‌ای برای رشد فرهنگی و توسعه پایدار فراهم می‌کنند. حال اگر این زبان، زبانی مثل زبان فارسی باشد که یکی از کهن‌ترین زبان‌های زنده جهان است، اهمیت یادگیری‌اش صد چندان می‌شود. برخلاف بسیاری از زبان‌های باستانی که به تدریج از بین رفته‌اند، فارسی تنها زبان باستانی‌ست که همچنان زنده و پویا باقی مانده‌است. این زبان، با قدمت حدود سه هزار سال، دچار تغییرات بسیاری شده، اما ساختار و هویت خود را حفظ کرده‌است. این زبان از شاخه هندواروپایی و زیرمجموعه زبان‌های ایرانی است و در طول تاریخ از دوران باستان تا امروز، بدون وقفه مورد استفاده قرار گرفته‌است.

**یادگیری زبان مادری
فراتر از یک مهارت
زبانی‌ست؛ این زبان پل
ارتباطی میان گذشته،
حال و آینده هر فرد و
جامعه است**

برخی از مهم‌ترین مختصات زبان فارسی عبارت‌اند از:

۱. تداوم تاریخی و پویایی

فارسی از دوره هخامنشیان (به شکل اوستایی و پارسی باستان) تا دوره ساسانیان (فارسی میانه) و سپس فارسی نوین، همواره زبانی زنده بوده و در هر دوره با تطبیق با شرایط جدید، پویایی خود را حفظ کرده‌است.

۲. خط و رسم‌الخط

فارسی در گذشته با خط میخی (در دوران هخامنشیان) و خط پهلوی (در دوره ساسانیان) نوشته می‌شد، اما با ورود اسلام، خط عربی را اقتباس کرد و آن را با افزودن حروفی مانند «پ»، «چ»، «ژ» و «گ» متناسب با نیازهای آوایی خود اصلاح کرد.

۳. غنای واژگانی و تأثیرگذاری جهانی

فارسی از غنی‌ترین زبان‌های دنیاست و تأثیر زیادی بر زبان‌های همسایه مانند اردو، ترکی عثمانی، هندی، پشتو، و حتی برخی زبان‌های اروپایی داشته است. در عین حال، فارسی از عربی، ترکی و اخیراً انگلیسی نیز واژگانی وام گرفته، اما ساختار خود را حفظ کرده است.

برخی از مهم‌ترین مختصات

زبان فارسی عبارت‌اند از:

۱. تداوم تاریخی و پویایی

۲. خط و رسم‌الخط

۳. غنای واژگانی و

تأثیرگذاری جهانی

۴. ساختار دستوری ساده

و منطقی

۵. تأثیر ادبی و فرهنگی

۶. تنها زبان باستانی

زنده دنیا

۴. ساختار دستوری ساده و منطقی

برخلاف بسیاری از زبان‌های هند و اروپایی که دستور پیچیده دارند، فارسی از نظر گرامری ساختاری ساده و روان دارد. ویژگی‌هایی مانند:

- عدم جنسیت دستوری (برخلاف عربی یا فرانسه)
- صرف فعل بدون پیچیدگی زیاد
- استفاده گسترده از پسوندها و پیشوندها برای ساخت واژه‌های جدید

۵. تأثیر ادبی و فرهنگی

فارسی یکی از معدود زبان‌هایی است که پیوسته زبان ادبی و دیوانی چندین امپراتوری بوده و در سرزمین‌هایی فراتر از مرزهای ایران گسترش یافته‌است. شاعران بزرگی مانند فردوسی، سعدی، حافظ، مولوی و خیام این زبان را به اوج شکوه رسانده‌اند.

۶. تنها زبان باستانی زنده دنیا

برخلاف زبان‌های باستانی دیگر مانند لاتین یا سانسکریت که امروزه بیشتر جنبه مطالعاتی دارند، فارسی که در گذشته به‌عنوان زبان رسمی امپراتوری‌های بزرگ مورد استفاده قرار می‌گرفت، امروز نیز در ایران، افغانستان، تاجیکستان و بسیاری از نقاط دیگر جهان گویش‌وران فراوانی دارد و به‌طور فعال در زندگی روزمره استفاده می‌شود.

فارسی زبانی است که با پشتوانه تاریخی، فرهنگی و ادبی خود، همچنان پویا و تأثیرگذار باقی مانده‌است. بنابراین حفظ و تقویت آن نه تنها برای ایرانیان، بلکه برای تمام علاقه‌مندان به زبان و ادبیات جهانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

فارسی یکی از معدود زبان‌هایی است که پیوسته زبان ادبی و دیوانی چندین امپراتوری بوده و در سرزمین‌هایی فراتر از مرزهای ایران گسترش یافته‌است. شاعران بزرگی مانند فردوسی، سعدی، حافظ، مولوی و خیام این زبان را به اوج شکوه رسانده‌اند